

**Rapport
fra
arbejdsgruppen om tilgængelighed
til
folkekirkens bygninger**

Kirkeministeriet, december 2004

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	2
1.1.	Baggrund.....	2
1.2.	Arbejdsgruppens kommissorium	2
1.3.	Arbejdsgruppens sammensætning	2
1.4.	Arbejdsgruppens arbejde	3
1.5.	Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og forslag	3
2.	Arbejdsgruppens overvejelser	4
2.1.	FN's standardregler om lige muligheder for handicappede.....	4
2.2.	EU og tilgængelighed for handicappede.....	4
2.3.	National lovgivning – Regeringens handicappolitik.....	5
2.4.	Lovgivningen om folkekirkens kirker, andre bygninger og arealer	5
2.5.	Beskrivelse af folkekirkens kirker, andre bygninger og arealer	7
2.6.	DS 3028 om Tilgængelighed for alle og DS 105 om Udearealer for alle.....	8
2.7.	Pilotprojekt i Vejle Provsti.....	10
3.	Dansk Standard - mærkeordning for tilgængelighed.....	12
4.	Handicappolitik og handlingsplan på folkekirkens område.....	13
4.1.	Målsætning.....	13
4.2.	Handlingsplan	13
	Bilag.....	15

1. Indledning

1.1. Baggrund

Kirkeminister Tove Fergo holdt i foråret 2003 møde med repræsentanter fra Dansk Handicap Forbund vedrørende tilgængelighed til folkekirkens kirkebygninger. I forlængelse heraf tog ministeren initiativ til en undersøgelse af tilgængeligheden for handicappede til folkekirkens kirkebygninger og andre lokaler/bygninger, der tilhører kirkerne.

Stiftsøvrighederne blev i denne forbindelse anmodet om at redegøre for, i hvilket omfang tilgængelighed for handicappede er inddraget i de sager, hvori stiftsøvrighederne har godkendelseskompetencen i medfør af den kirkelige lovgivning, jf. lov nr. 454 af 11. juni 1992 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

Stiftsøvrighederne blev endvidere anmodet om at oplyse om konkrete eksempler, hvor tilgængelighedsaspektet er blevet inddraget i f.eks. et bygge/renoveringsprojekt eller lignende.

På baggrund af stiftsøvrighedernes tilbagemeldinger samt Dansk Handicap Forbunds erfaringer med tilgængelighedsproblematikken generelt tilrettelagde kirkeministeren i samarbejde med Dansk Handicap Forbund et besøg, der fandt sted den 3. september 2003, til et antal udvalgte kirker og et kirkekontor med henblik på at se på adgangsforhold for handicappede.

Kirkeministeren nedsatte herefter i oktober 2003 en arbejdsgruppe, som fik til opgave at udarbejde en handlingsplan for handicappedes adgang til folkekirkens kirker og tilhørende lokaler/bygninger.

1.2. Arbejdsgruppens kommissorium

Arbejdsgruppen fik følgende kommissorium:

”Arbejdsgruppen får til opgave at udarbejde en handicappolitik for det folkekirkelige område, således at folkekirkens bygninger gøres så tilgængelige som muligt for alle. Arbejdsgruppen skal på baggrund af erfaringer på området samt forslag og ideer til hensigtsmæssige løsninger af problemer vedrørende tilgængelighed udarbejde en egentlig handlingsplan for tilgængelighed for handicappede på det folkekirkelige område”.

1.3. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Provst Leif Arffmann, Danmarks Provsteforening
Arkitekt Claus Bjarne Christensen, Dansk Center for Tilgængelighed
Arly Dalgaard, Dansk Handicap Forbund, Bygge- og Trafikpolitisk Udvalg
Kontorchef Marjun Egholm, Kirkeministeriet (formand)
Lena Nielsen, Dansk Handicap Forbund, Bygge- og Trafikpolitisk Udvalg
Stiftskontorchef Helle Samson, Foreningen af Stiftsjurister

Bestyrelsesmedlem Peter Villadsen, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer

I september 2004 indtrådte arkitekt MAA Lars Pedersen, Dansk Center for Tilgængelighed, i arbejdsgruppen.

Arkitekt Claus Bjarne Christensen fortsatte sin deltagelse i arbejdsgruppen efter sin fratreden fra Dansk Center for Tilgængelighed.

Sekretariatsfunktionen blev varetaget af ministersekretær Liselotte Hartman Schöbel, Kirkeministeriet, overassistent Tatiana Olinch, Kirkeministeriet, samt studentermedhjælper Stine Nielsen, Kirkeministeriet.

1.4. Arbejdsgruppens arbejde

Arbejdsgruppen har afholdt 4 møder.

Herudover er der afholdt et temamøde med deltagelse af kirkegårdskonsulent Mette Fauerskov, overinspektør Michael Andersen, Nationalmuseet, formand Lars Nielsen og sekretariatsleder Ulla Kramer, foreningen Tilgængelighed for Alle.

Som led i arbejdsgruppens arbejde er der endvidere gennemført et pilotprojekt ved provst Leif Arffmann som en del af det lovfæstede provstesyn, jf. lov nr. 454 af 11. juni 1992 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde. Ved gennemførelsen af dette pilotprojekt anvendtes anbefalingerne fra DS 3028 om Tilgængelighed for Alle.

Arbejdsgruppen har afsluttet sit arbejde i december 2004.

1.5. Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at målet er størst mulig tilgængelighed til folkekirkens kirker, andre bygninger og arealer for alle i forhold til, hvad der lokalt er muligt og realiserbart.

Arbejdsgruppen foreslår, at tilgængelighedsaspektet bliver understreget ved, at reglerne om syn over folkekirkens kirker og kirkegårde ændres, således at tilgængeligheden bliver et af de emner, som skal indgå i syn.

Arbejdsgruppen foreslår, at der til støtte for menighedsråd udarbejdes tjeklister på baggrund af Dansk Standards publikationer DS 3028 "Tilgængelighed for alle" (vedr. bygninger) og DS 105 "Udearealer for alle". Arbejdsgruppen henleder desuden opmærksomheden på en kommende mærkningsordning vedrørende tilgængelighed, som skal udarbejdes af Dansk Standard.

Arbejdsgruppen foreslår endelig, at der som led i en handicappolitik på folkekirkens område udarbejdes en handlingsplan med 10 punkter.

2. Arbejdsgruppens overvejelser

2.1. FN's standardregler om lige muligheder for handicappede

I FN's standardregler om lige muligheder for handicappede, som Danmark tilsluttede sig i 1993, anvendes begrebet handicap om tab eller begrænsning af muligheder for at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.

FN's standardregler er imidlertid ikke bindende som en international konvention, men kan betragtes som et muligt redskab for udviklingen af lige muligheder for handicappede.

Af FN's standardregler, art. 5, fremgår det blandt andet, at "De enkelte lande bør anerkende, at tilgængelighed er altafgørende for opnåelse af lige muligheder i alle områder af samfundet".

Herudover opfordrer FN's standardregler, jf. art. 12, de enkelte lande til, at der træffes foranstaltninger til handicappedes deltagelse i det religiøse liv i det samfund, de tilhører. De enkelte lande bør således, ifølge standardreglerne, i samråd med de kirkelige myndigheder opfordre til, at der træffes foranstaltninger til at udrydde diskrimination og gøre religionsudøvelse tilgængelig for mennesker med handicap.

Det er væsentligt, at alle mennesker, uanset handicap/funktionsnedsættelse, i videst mulig udstrækning har adgang til folkekirkens kirker og de tilhørende lokaler.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at størst mulig tilgængelighed for alle handicapgrupper er målet i forhold til, hvad der lokalt er muligt og realiserbart. Det er i denne forbindelse et vigtigt aspekt, at mennesker med en funktionsnedsættelse opnår lige muligheder som ikke-handicappede.

2.2. EU og tilgængelighed for handicappede

Det er et af EU's overordnede mål at bidrage til at skabe et samfund, hvor handicappedes deltagelse i samfundet fremmes. Det var således EU, som besluttede at gøre 2003 til Det Europæiske Handicapår.

Kommissionen har udsendt en meddelelse (30.10.2003 – KOM(2003) 650) til Rådet, Europa-Parlamentet m.fl., om lige muligheder for handicappede, en europæisk handlingsplan.

Den pågældende meddelelse beskriver de fremadrettede fællesskabsinitiativer. Der er tre operationelle mål, der danner grundlag for den foreslåede fremgangsmåde, som er at nå frem til den fulde anvendelse af direktivet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv, at integrere handicapsspørgsmål i højere grad i de relevante fællesskabspolitikker og at fremme adgang for alle.

Da beskæftigelsen, ifølge Kommissionen, er den mest afgørende faktor for social integration, vil den første fase af EU-handlingsplanen om handicap fokusere på, at der skabes de nødvendige betingelser for fremme af handicappedes beskæftigelse.

2.3. National lovgivning – Regeringens handicappolitik

I forbindelse med det europæiske handicapår i 2003 bidrog regeringen med en handicappolitisk handlingsplan indeholdende 25 initiativer. Den overordnede målsætning for regeringens handicappolitik er ligestilling og muligheder for at kunne tilrettelægge sin egen tilværelse, herunder skal der være tilgængelighed til de fysiske omgivelser, og handicappede skal have mulighed for at deltage i det almindelige samfundsliv på lige fod med andre.

På tilgængelighedsområdet kan fra regeringens handicappolitiske handlingsplan nævnes en ændring af byggelovgivningen, så der selv ved mindre ombygning og renovering af bygninger skal tænkes på tilgængelighed.

Byggeloven er ændret ved lov nr. 484 af 9. juni 2004. Økonomi- og erhvervsministeren kan herefter fastsætte regler om, at bygningsreglementets bestemmelser om tilgængelighed skal finde anvendelse ved ombygning og andre forandringer i bestående, offentligt tilgængelig bebyggelse. For at undgå tilfælde, hvor udgifterne til etablering af tilgængelighedsforbedringer udgør en uforholdsmæssig del af de samlede omkostninger, vil der blive fastsat en grænse for omkostninger ved tilgængelighedsforbedringer. Endvidere vil der blive fastsat bestemmelser om etablering af niveaufri adgang.

Herudover vil regeringen lave en mærkningsordning for alle offentlige bygninger. Det er hensigten, at ordningen skal fungere som en slags ”varedeklaration” og handleplan for bedre tilgængelighed til og i eksisterende bygninger og anlæg. Mærkeordningen vil dermed kunne benyttes som informationskilde for personer med handicap.

Siden 1977 har der i Bygningsreglementet været bestemmelser om, at bygninger skal indrettes, så der tages hensyn til personer, hvis bevægelses- og orienteringsevne er nedsat. I Bygningsreglementet fra 1995 er kravene til tilgængelighed blevet udbygget med henblik på at sikre handicappedes tilgængelighed til bygninger og tilstødende adgangsarealer. Tilgængelighedskravene i bygningsreglementet omfatter bl.a. adgangsforhold, herunder generel indretning, elevatorer, handicaptoiletter, døre og fælles adgangsveje, gange og ramper, trapper, værn og håndlister, teleslyngeanlæg etc.

2.4. Lovgivningen om folkekirkens kirker, andre bygninger og arealer

Siden 1922 har menighedsrådene som hovedregel været bestyrelser for kirker og kirkegårde. Kirker og kirkegårde står desuden under tilsyn af provstiudvalget og under overtilsyn af stiftsøvrigheden, jf. lovbekendtgørelse nr. 217 af 31. marts 1992 om bestyrelse og brug af folkekirkens kirker m.m., §§ 1 og 2.

Hovedbestemmelserne vedrørende kirkebygninger og kirkegårde samt bygninger og arealer til brug for kirke eller kirkegård er fastsat i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, jf. lovbekendtgørelse nr. 454 af 11. juni 1992 med senere ændringer, samt i Kirkeministeriets bekendtgørelse nr. 527 af 19. juni 1992 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

I lovens § 23 er det bestemt, at menighedsrådet har det daglige tilsyn med kirken og kirkegården. Dette er i bekendtgørelsens § 34 uddybet med, at det daglige tilsyn også omfatter kirkens inventar, løsøre og tilbehør og bygninger til brug for kirken og kirkegården.

Ud over det daglige tilsyn er der i lovens §§ 24-30 samt i bekendtgørelsens §§ 35-40 fastsat regler for dels et årligt syn over kirken og kirkegården, som menighedsrådet skal foretage sammen med en bygningskyndig, dels om at synet mindst hvert tredje år skal holdes som et provstesyn, der ledes af provsten, og hvor der også deltager en bygningskyndig, der er udpeget af provstiudvalget.

I henhold til § 24 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, skal menighedsrådet hvert år inden den 1. oktober foretage syn over kirken og kirkegården sammen med en bygningskyndig. Om denne synsforretning foretages tilførsel til kirkens protokol. En udskrift af denne indsendes til provstiudvalget, der herefter afgør, hvad der videre skal foretages, jf. § 25, i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

I lovens § 26 er det bestemt, at provsten og en bygningskyndig, der er valgt af provstiudvalget, deltager med ikke over tre års mellemrum i det syn, der er nævnt i § 24. Dette syn ledes af provsten, der fastsætter datoen for synet og indkalder menighedsrådet til deltagelse i synet. Synsforretningen indføres i en for hele provstiet fælles synsprotokol og i kirkens protokol. Provsten sender en udskrift af forretningen til provstiudvalget, der afgør, hvad der videre skal foretages.

I henhold til bekendtgørelsens § 36, stk. 1, skal det årlige syn foretages omhyggeligt og omfatte: 1. kirkebygningens ydre, 2. kirkebygningens indre, herunder lofts- og tårnrum, 3. kirkens inventar og tilbehør. Tilbehør, som opbevares uden for kirken, skal være til stede ved synet, 4. kirkens forsikringsforhold, 5. kirkegården med tilbehør og bygninger til brug for kirken og kirkegården.

Ved synet skal det påses, at mangler, der er konstateret ved tidligere syn, er afhjulpnet. Er dette ikke sket, må grunden hertil oplyses, og en ny frist for afhjælpningen fastsættes, jf. § 36, stk. 2. Ved synsforretningen træffes bestemmelse om, hvilke nye arbejder og foranstaltninger der skal udføres for at bringe kirken i forsvarlig stand. Der skal sættes en frist for manglernes afhjælpning, jf. § 36, stk. 3, i bekendtgørelsen.

I relation til tilsyn med kirker og kirkegårde og beslutninger om ændringer skal desuden nævnes, at det i bekendtgørelsens § 12 er bestemt, at større arbejder ved en kirke skal projekteres og ledes af en arkitekt med grundigt kendskab til kirkebygninger. Det skal derudover nævnes, at i de sager, hvor menighedsråd skal have godkendelse fra provstiudvalg eller stiftsøvrighed, før et arbejde sættes i gang, sikrer disse myndigheder, at en række særligt sagkyndige bliver hørt. Det kan dreje sig om de kgl. Bygningsinspektører, Nationalmuseet og Akademiet for de Skønne Kunster, som også i andre sammenhænge er statens sagkyndige i arkitektoniske, kulturhistoriske og kunstneriske spørgsmål, og om konsulenter, der er udpeget af Kirkeministeriet til at rådgive i specielle spørgsmål, f.eks. kirkegårde, orgler, klokker og højttalere eller teleslyngeanlæg.

Hverken loven eller bekendtgørelsen om kirkebygninger og kirkegårde indeholder særlige bestemmelser om tilgængelighed for handicappede. Kirkeministeriet har imidlertid i en vej-

ledning til menighedsrådene tilkendegivet, at menighedsrådene som led i tilsynet bør sørge for, at bevægelseshæmmede har mulighed for at komme ind i kirken og i lokaler, der tilhører kirken. Det er samtidig tilkendegivet, at man bl. a. ved ombygning eller nyindretning af toiletter bør være opmærksom på de særlige krav, der må opfyldes, for at de er tilgængelige for handicappede.¹

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en måde, hvorpå tilgængelighedsaspektets inddragelse kan sikres i forbindelse med tilsyn med kirker, andre bygninger og kirkegårde, er ved, at § 36, stk. 1, i bekendtgørelsen om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde bliver ændret, således at der tilføjes et nyt stk. 6, hvorefter synet også skal omfatte kirkebygningens og kirkegårdens tilgængelighed for personer med handicap.

Udkast til ændring af bekendtgørelsen findes som bilag 2 til denne rapport.

2.5. Beskrivelse af folkekirkens kirker, andre bygninger og arealer

Det fremgår af formålsbestemmelsen i § 1 i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, at loven har til formål ”1) at virke til, at folkekirkens kirkebygninger danner den bedst mulige ramme om menighedens gudstjenester, de kirkelige handlinger og andre kirkelige aktiviteter, 2) at sørge for, at der er tilstrækkelig plads til begravelser på folkekirkens kirkegårde, og at disse fungerer som værdige og vel vedligeholdte begravelsespladser, 3) at sikre, at der ikke sker en forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygninger og kirkegårde”.

Folkekirkens kirkebygninger og de tilhørende bygninger og lokaler er karakteriseret ved at være en uhomogen bygningsmasse.

Bygningerne er først og fremmest kirkerne, men desuden sognegårde, menighedshuse, kirkekontorer, stiftskontorer, provstikontorer, tjenesteboliger, konfirmandlokaler, kapeller, krematorier og kirkegårdskontorer.

Udearealerne er kirkegårdene, men også f.eks. arealerne omkring kirker, fortove, parkeringspladser og øvrige adgangsveje.

Det kirkelige bygningslandskab er præget af alt lige fra middelalderkirker til helt moderne kirkebygninger. De tilhørende bygninger og lokaler består ligeledes af både ældre og nye bygninger. Tilsvarende er der både gamle og nye kirkegårde, der ligeledes fremstår forskelligt fra sted til sted og er præget af de lokale traditioner.

Såvel i ældre byggeri, for eksempel middelalderkirker, som i nyere byggeri kan der være problemer med hensyn til tilgængelighed. Et særligt aspekt er de historisk og arkitektonisk værdifulde bygninger, som på grund af udformningen ikke kan gøres helt eller delvis tilgængelige for f.eks. kørestolsbrugere. Et specielt problem kan være trappeforløb i kirkerne².

¹ Se Kirker og Kirkegårde – en vejledning for menighedsråd, 2. udg., Kirkeministeriet 2001, s. 15-16.

² Se bilag 4 vedrørende trappeforløb i kirkebygninger.

I denne sammenhæng er det væsentligt at understrege, at der også i nyere kirkebyggeri er eksempler på problemer i relation til tilgængeligheden for personer med handicap. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der ved nyere byggerier ikke bør være eller opstå tilgængelighedsmæssige problemer.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at tilgængelighedsaspektet kan tænkes ind ved renovering og ombygning i forhold til eksisterende byggeri, uden at æstetik og funktionalitet derved nødvendigvis kolliderer.

For så vidt angår nybyggeri er det afgørende, at tilgængelighedsaspektet for alle handicap-grupper indarbejdes i alle faser. Det vil sige både i planlægnings- og projekteringsfasen, i byggefasen og i den efterfølgende driftsfase.

Såfremt tilgængelighed er inddraget fra påbegyndelsen af et byggeprojekt, vil man kunne undgå, at nybyggeriet bliver dyrere. Det vil derimod ofte blive tilfældet ved projekter, hvor der først efterfølgende bliver taget højde for, at f.eks. kørestolsbrugere skal kunne komme ind i et lokale. Dansk Handicap Forbunds repræsentanter i arbejdsgruppen har tilkendegivet, at løse slisker ikke kan accepteres som en mulig adgangsløsning.

Vedrørende udearealer er det vigtigt, at der indtænkes tilgængelighed i forbindelse med valg af belægning. For eksempel er der ofte konstateret problemer i relation til anvendelsen af chaussesten og perlegrus på kirkegårde. Tilgængelighed bør indtænkes i forbindelse med anlæg af kirkegårde eller renovering af og udvidelse af eksisterende kirkegårde, etablering af pladser, adgangsveje, fortove etc.

2.6. DS 3028 om Tilgængelighed for alle og DS 105 om Udearealer for alle

Der er ikke i den kirkelige lovgivning fastsat specielle regler for tilgængelighed til folkekirkens bygninger eller arealer, jf. afsnit 2.4. Kirkeministeriet har imidlertid i vejledning til menighedsrådene understreget, at de som del af deres ansvar for istandsættelse, ombygninger, renoveringer etc. bør træffe foranstaltninger, som sikrer, at kirker og andre bygninger samt kirkegårde er tilgængelige.

Menighedsrådene skal også respektere generelle regler, herunder bl.a. Bygningsreglementet af 1995

Menighedsrådene skal bl.a. ved ombygning eller nyindretning af toiletter være opmærksomme på de særlige krav som må opfyldes, for at toiletterne kan være tilgængelige for handicappede. Bygningsreglementet af 1995 indeholder regler vedrørende indretning af handicaptolletter.

Dansk Handicap Forbunds repræsentanter i arbejdsgruppen er af den opfattelse, at det er almindeligt, at handicaptolletter ikke bliver indrettet optimalt, og det er Dansk Handicap Forbunds erfaring, at begrebet handicaptollet forstås meget forskelligt.

Menighedsrådene bør ved valg af materiale til belægning på kirkegårdens gange tage hensyn til, at det også skal være muligt for gangbesværede, kørestolsbrugere, blinde og svagtseende at færdes på kirkegården.

I kirker skal der af hensyn til hørehæmmede være teleslyngeanlæg, jf. Bygningsreglementet af 1995 med tillæg. Det er i henhold til § 5 i bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde menighedsrådene, som træffer beslutninger om teleslyngeanlæg.

Da det er menighedsrådene, der grundlæggende har ansvaret og initiativet i forhold til folkekirkens bygninger og arealer, bør der efter arbejdsgruppens opfattelse sikres dem nogle redskaber som gør det muligt at efterleve ønsket om størst mulig tilgængelighed og dermed de bedst mulige rammer for folkekirkens brugere.

Disse redskaber kan, som beskrevet i afsnit 2.4, være ændring af reglerne om provstesyn og menighedsrådenes årlige syn. Det kan desuden være udarbejdelse af en tjekliste i henhold til DS 3028 og DS 105 til brug for menighedsrådene.

Dansk Standard, DS 3028, "Tilgængelighed for alle", er et dokument vedrørende bygninger, som opstiller krav til tilgængelighed, der er baserede på teknisk viden. Standarden har gennemgået en offentlig godkendelsesprocedure, som sikrer en bred accept af dens indhold.

Dansk Standards publikation, DS 105, "Udearealer for alle – anvisning for planlægning og indretning med henblik på handicappedes færden", har til formål at give de planlæggende og projekterende bedre muligheder for at udforme det fysiske miljø med henblik på at give handicappede uafhængighed, bevægelsesfrihed og sikkerhed.

En standard er et dokument til fælles og gentagen anvendelse, der giver regler, retningslinier eller karakteristiske træk ved aktiviteter eller ved resultaterne af disse. Dokumentet er fastlagt ved konsensus og vedtaget af et anerkendt organ. Hensigten er at opnå optimal orden i en given sammenhæng.

DS 3028 (tilgængelighed for alle) og DS 105 (udearealer for alle) anviser og opstiller en række krav, der "tilsigter opnåelse af et forsvarligt kvalitetsniveau".

DS 3028 og DS 105 er ikke retligt bindende, men indeholder nogle betydningsfulde anvisninger i relation til, hvordan funktionskravene om tilgængelighed kan opfyldes. I de tilfælde, hvor bygningsreglementet henviser til en standard, får denne dog retsgyldighed.

Tjeklister vil kunne udarbejdes i henhold til standardernes bestemmelser/anvisninger, således at tilgængelighedsaspektet indtænkes i relation til spørgsmål om adgangsforhold til/i kirken og tilhørende lokaler, parkeringsplads ved bygningen, adgangsforholdene udenfor den pågældende bygning, belægning, niveauforskelle, ramper, trapper, døre/skydedøre, adgangsforhold i bygningen, håndtag, greb, toiletter (dørtrin, gulvareal, placering af toilet, håndvask, greb).

2.7. Pilotprojekt i Vejle Provsti

Som led i arbejdsgruppens arbejde har provst Leif Arffmann gennemført et pilotprojekt, hvor særlig hensyntagen til tilgængelighedsaspektet har været inddraget ved provstesyn i 2004 over kirker, kirkegårde, præstegårde og andre af folkekirkens bygninger i dele af Vejle Provsti.

Der blev afholdt syn med inddragelse af tilgængelighedsaspektet i sogne i Vejle Kommune efter følgende plan:

17. februar:	Bredballe	18. marts:	Vinding
19. februar:	Engum	29. marts:	Nørremarken
24. februar:	Høver	31. marts:	Sct. Johannes
26. februar:	Hornstrup	20. april:	Sct. Nicolai I
10. marts:	Højen	22. april:	Sct. Nicolai II
11. marts:	Mølholm	3. maj:	Vor Frelsers
16. marts:	Skibet	4. maj:	Vejle Kirkegårde

Synsdatoerne blev udmeldt til menighedsrådene ultimo november 2003. Selve indkaldelsen til synet blev fremsendt, således at denne var menighedsrådene i hænde senest 14 dage før synets afholdelse.

I indkaldelsen var det bemærket, at tilgængelighedsaspektet ville blive inddraget, hvorfor der tillige var bilagt et skema, som ville blive lagt til grund for denne del af synet. Det anvendte skema findes som bilag 3 i denne rapport.

Dette skema blev udarbejdet med inspiration i drøftelserne i Kirkeministeriets arbejdsgruppe vedrørende tilgængelighed, og der blev undervejs i synsrækken udarbejdet ændringer i skemaet, bl.a. som følge af drøftelser i arbejdsgruppen og synspunkter fremført af arbejdsgruppens repræsentanter for handicaporganisationerne. (Skemaet er, som det også er anført i bilag 3, udelukkende udarbejdet til brug for det af provst Leif Arffmann udførte pilotprojekt, og er således ikke udarbejdet med henblik på generel anvendelse ved provstesyn.)

Provstiets bygningskyndige blev orienteret om tilgængelighedsspørgsmålet og sørgede for at være opdateret med hensyn til bygningsreglementets bestemmelser desangående.

Evaluerings af pilotprojektet

Det er vanskeligt indenfor den givne tidsramme at gennemføre et grundigt syn, hvor tilgængelighedsaspektet er inddraget, således at alle de i skemaet nævnte forhold bliver tilstrækkeligt belyst. Et syn i Vejle Provsti tager normalt sin begyndelse kl. 10.30 og afsluttes omkring kl. 16 - 17, alt efter hvor mange bygninger der er tale om.

Det er erfaringen fra de afholdte syn, at

- a) menighedsrådene er velvilligt indstillede til at gøre bygningerne mere tilgængelige for handicappede,
- b) nyere bygninger er forsynede med handikaptoiletter, og
- c) der er vilje til foretage ændringer i bygningerne.

Heroverfor står oplevelsen af, at

- a) det kan forekomme uoverskueligt at skulle ændre en middelalderkirkes indgangspartier, trappeforløb³ m.v. Det er her nødvendigt at inddrage fagkyndig bistand fra Nationalmuseet og den kongelige bygningsinspektør,
- b) det synes, som om mange såkaldte handicaptoiletter blot er toiletter med et bredere dørparti, hvorimod vendepladsen på toilettet forekommer ganske begrænset. Der er sandsynligvis tale om, at de ved bygningens opførelse foreliggende bestemmelser om tilgængelighed er blevet søgt efterlevet, men at tolkningen af bestemmelserne siden hen er ændret, og
- c) de økonomiske forhold gør en umiddelbar indsats vanskelig. Mange menighedsråd havde fået den opfattelse, at ”der fulgte en pose penge med”, når der ved synet blev påpeget mangler med hensyn til tilgængeligheden og foreslået løsninger til afhjælpning af disse mangler.

Det må derfor bemærkes, at en nødvendig prioritering må foretages i menighedsrådene, hvis det skal være muligt med en politik indenfor området.

³ Se bilag 4 vedrørende trappeforløb i kirkebygninger.

3. Dansk Standard - mærkeordning for tilgængelighed

Dansk Standard skal som et led i regeringens handicappolitiske handlingsplan fra 2003 samarbejde med De Samvirkende Invalideorganisationer om at videreudvikle den eksisterende mærkeordning for turismeområdet med nye krav til bygninger med offentlig adgang. Projektet inkluderer bl.a. ”religiøse bygninger og anlæg”.

Projektet har til formål, at ”udvikle kriteriet til brug ved tilgængelighedsregistrering og -vurdering af bygninger med offentlig adgang inden for 1) sundhedssektoren, 2) fritidssektoren, 3) religiøse bygninger og 4) administrative bygninger, afprøve disse kriterier i udvalgte testvirksomheder inden for de 4 hovedgrupper og udarbejde en kravspecifikation, der er analog med den, der foreligger på turismeområdet, udarbejde markedsføringsplan for mærkeordningen og udarbejde værktøjer til administration og implementering af ordningen.

Denne udvidede mærkeordning vil, ifølge Dansk Standard, og som nævnt ovenfor, ”kunne fungere som en god og pålidelig forbrugerinformation vedrørende tilgængelighed, fungere som et kriteriumsæt for tilgængelighed, der kan anvendes af virksomheder og institutioner med adgang for offentligheden i deres bestræbelse på at skabe en god tilgængelighed, og integreres i den eksisterende ordnings datasystem med link til hovedgrupper og brugergrupper”.

Mærkeordningen er frivillig og skal sikre overskuelig, god og pålidelig forbrugerinformation til mennesker med funktionsnedsættelse, og det fremtidige arbejde med ordningen vil blive fulgt nøje.

4. Handicappolitik og handlingsplan på folkekirkens område

4.1. Målsætning

Målsætningen vedrørende tilgængelighed på det folkekirkelige område er, at folkekirkens bygninger og øvrige arealer gøres tilgængelige for alle, uanset hvilket handicap eller hvilken funktionsnedsættelse det drejer sig om.

4.2. Handlingsplan

Arbejdsgruppen foreslår følgende 10 punkter til en handlingsplan på det folkekirkelige område, således at målsætningen om, at folkekirkens bygninger og arealer skal være så tilgængelige som muligt for alle, kan realiseres.

1. Erkendelse og holdningsbearbejdning

Øget opmærksomhed om borgere med handicap. Det er væsentligt, at der sker en holdningsbearbejdning, således at tilgængelighed bliver et aspekt, som så mange som muligt i folkekirken bliver fortrolige med. Som det fremgår af FN's standardregel nr. 1, så bør de enkelte lande træffe foranstaltninger til at skabe øget opmærksomhed om mennesker med handicap, deres rettigheder, behov, medvirken og udviklingsmuligheder. Det er herefter vigtigt at erkende, at tilgængeligheden ofte ikke er så god, som man umiddelbart forestiller sig.

En måde at skabe fokus på emnet på kan være afholdelse af temadage for personer, der beskæftiger sig med kirkebyggeri og kirkegårdsanlæg etc. Endvidere vil der kunne tages initiativ til afholdelse af en konference om tilgængelighed for folkekirkens område med deltagelse af f.eks. de kgl. bygningsinspektører, kirkegårdskonsulenter og handicaporganisationerne. Endelig kan oplysningen ske gennem temaartikler i f.eks. Menighedsrådenes Blad.

2. Undervisning

Undervisning om tilgængelighed vil kunne foregå i årsmødesammenhæng, f.eks. Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmers, Provsteforeningens, stiftsøvrighedernes etc., og endvidere gennem undervisning for de relevante konsulenter på området, dvs. kirkegårdskonsulenterne, bygningskonsulenterne for præstegårdene etc. Endvidere vil undervisning af nye menighedsrådsmedlemmer kunne være væsentlig. På stiftsplan vil undervisning af menighedsrådenes/provstiudvalgenes bygningskyndige være relevant.

Undervisningen kan eventuelt tilrettelægges, så deltagerne i en del af tiden prøver, hvordan det er at være blind eller kørestolsbruger og dermed prøver at leve sig ind i disse handicapgruppers hverdag.

3. Provstesyn og menighedsrådenes årlige syn

Ændring af bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, jf. bekendtgørelse nr. 527 af 19. juni 2004. Udarbejdelse af en tjekliste, som skal indgå som en del af provstesynet, jf. pilotprojektet med henvisning til DS 3028 og DS 105. I tilknytning hertil kan der udarbejdes en vejledning til menighedsrådene, som omhandler, hvordan menighedsrådene kan lave en handlingsplan for, hvordan tilgængelighed kan indtænkes.

4. Folder med gode råd til menighedsrådene

En folder, der illustreres med billeder, skal indeholde en opfordring til indtænkning af tilgængelighed og f.eks. 10 gode råd vedrørende erfaringer med skabelse af tilgængelighed og oplysninger om, hvad det er væsentligt at være opmærksom på. Folderen med disse råd skal ligeledes kunne hentes på Kirkeministeriets hjemmeside.

5. Anvendelse af DS 3028 og DS 105's anvisninger

Ministeren kan overfor menighedsråd, provstiudvalg og stiftsøvrigheder kraftigt opfordre til og anbefale, at man anvender de anvisninger, som findes i DS 3028 og DS105 til en sikring af, at kravene til tilgængelighed for alle handicapgrupper bliver opfyldt. De kirkelige myndigheder vil herved blive gjort opmærksom på, at de to standarder eksisterer.

6. Mulighed for støtte til projekter

Der skabes mulighed for at støtte projekter, f.eks. økonomisk, som har til formål at udvikle alternativer til bl.a. eksisterende belægningstyper til gange på kirkegårde og andre arealer.

7. Kirkeministeriets hjemmeside

På Kirkeministeriets hjemmeside kan der indføres et ”punkt” med overskriften ”Tilgængelighed”, hvor oplysninger vedrørende tilgængelighed på folkekirkens område vil være at finde, herunder materiale og breve fra ministeren vedrørende tilgængelighed.

Endvidere kan der på ministeriets hjemmeside etableres links til forskellige relevante organisationer, f.eks. Center for Ligebehandling af Handicappede, Dansk Center for Tilgængelighed, Det Centrale Handicapråd, Dansk Handicap Forbund, DSI etc. Ministeriets hjemmeside vil herudover kunne udformes således, at den gøres mere tilgængelig for f.eks. synshandicappede.

8. Etablering af et ”debatforum”

Menighedsrådsmedlemmer og andre, som praktisk beskæftiger sig med området, kan i et debatforum drøfte og udveksle gode og mindre gode erfaringer i relation til at skabe bedst mulig tilgængelighed.

9. Lokale hjemmesider

Menighedsrådene kan opfordres til at bruge de lokale kirkelige hjemmesider aktivt i relation til tilgængelighed, sådan at det f.eks. bliver muligt på hjemmesiden at se oplysninger om tilgængelighed til kirker, andre bygninger og kirkegårde, eller evt. oplysning om en kontaktperson, som man kan ringe til for at høre om de konkrete muligheder, herunder adgangs- og indgangsforhold, handicaptoilet, p-pladser mv. Menighedsrådene kan også på deres egne hjemmesider oplyse om gode erfaringer med løsning af problemer vedrørende tilgængelighed. Sogneportalen er således en vigtig kilde til information i denne henseende.

10. Nedsættelse af et rådgivende udvalg vedrørende tilgængelighed i folkekirken

Et rådgivende udvalg kan bestå af repræsentanter fra de forskellige kirkelige myndigheder og handicaporganisationer og kan f.eks. få til opgave at vurdere ansøgninger om støtte til projekter og sørge for, at oplysninger, standarder og mærkeordningen videreformidles til menighedsrådene.

Bilag 1 - Gældende regler om syn

Lov nr. 454 af 11. juni 1992 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde indeholder følgende bestemmelser om syn:

”§ 23. Menighedsrådet har det daglige tilsyn med kirken og kirkegården.

§ 24. Hvert år inden 1. oktober skal menighedsrådet sammen med en bygningskyndig foretage syn over kirken og kirkegården.

§ 26. Provsten og en bygningskyndig person, der er valgt af provstiudvalget, deltager med ikke over 3 års mellemrum i det syn, der er nævnt i § 24. Dette ledes da af provsten, der fastsætter datoen for synet og indkalder menighedsrådet til deltagelse i synet. Forretningen indføres i en for hele provstiet fælles synsprotokol og i kirkens protokol. Provsten sender en udskrift af forretningen til provstiudvalget, der afgør, hvad der videre skal foretages.

§ 27. Kirkeministeren fastsætter nærmere regler om afholdelse af de i §§ 24-26 nævnte synsforretninger.”

I medfør af lovens § 27 er der i bekendtgørelse nr. 527 af 19. juni 1992 om folkekirkens bygninger og kirkegårde fastsat følgende bestemmelser om, hvad syn skal omfatte:

”§ 36. Synet skal foretages omhyggeligt og omfatte:

1. kirkebygningens ydre,
2. kirkebygningens indre, herunder lofts- og tårnrum,
3. kirkens inventar og tilbehør. Tilbehør, som opbevares uden for kirken, skal være til stede ved synet,
4. kirkens forsikringsforhold,
5. kirkegården med tilbehør og bygninger til brug for kirken og kirkegården.

Stk. 2. Ved synet skal det påses, at mangler, der er konstateret ved tidligere syn, er afhjulpet. Er dette ikke sket, må grunden hertil oplyses, og en ny frist for afhjælpningen fastsættes.

Stk. 3. Ved synsforretningen træffes bestemmelse om, hvilke nye arbejder og foranstaltninger, der skal udføres for at bringe kirken i forsvarlig tilstand. Der sættes en frist for manglernes afhjælpning.”

Bilag 2

Udkast til ændring af bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde

”Udkast

Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde

§1

I bekendtgørelse nr. 527 af 19. juni 1992, som ændret ved bekendtgørelse nr. 123 af 18. marts 1993 og bekendtgørelse nr. 970 af 2. december 2003, om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, foretages følgende ændringer:

1. I §36 indsættes efter nr. 5. som nyt nr.:

”6. kirkebygningens og kirkegårdens tilgængelighed for mennesker med handicap”.

§2

Bekendtgørelsen træder i kraft den xx /xxxx.”

Bilag 3

Skema anvendt ved pilotprojekt i Vejle provsti 2004

(Dette skema er udarbejdet til og udelukkende tiltænkt anvendt ved det af provst Leif Arffmann gennemførte pilotprojekt - Skemaet dækker IKKE alle spørgsmål vedrørende reel tilgængelighed for alle handicapgrupper)

Adgangsforhold til kirker m.v.

Sognets navn: _____

Bygningens art: _____

1. Parkering ved bygningen

Antal samlede P – pladser: _____

Antal pladser til handicappede: _____

Kassebiler: _____

Alm. Handicapbiler: _____

Bemærkninger vedr. afmærkning: _____

2. Adgangsforhold udenfor bygninger

Adgangsvejens bredde (min 1 m): _____

Adgangsvejen forbeholdt gående: _____

Adgangsvejens belægning: _____

Orientering om adgangsforholdene: _____

Belysning af adgangsveje og adgangspartier: _____

Niveauforskelle ved adgangsveje: _____

Ramper: _____
Bredde: _____
Hældning:(1:20/50mm niveauforskel pr. meter) _____

Trapper:
Antal trin: _____
Markering af trin: _____

3. Indgangspartier

Trappe foran hoveddør: _____
Rampe til hoveddør: _____
Rampe til anden indgang: _____

Findes der slisker i bygningen? _____

Areal foran indadgående døre og skydedøre: _____

(1,5 X 1,5)
Areal foran udadgående døre: _____

(1,5 X 1,7)

Dørtrins højde: (max 25 mm) _____

Hovedindgangen tydelig: _____
Hovedindgangen belyst: _____
Hovedindgangens bredde (0,87 m): _____

Døre lette at åbne: _____
Håndgrebs art: _____

4. Adgangsforhold i bygninger:

Vindfangs størrelse: _____

Trin, niveaufremspring: _____

Orientering, skiltning: _____

Mulighed for siddende betjening af:

Håndtag: _____

Vinduesgreb: _____

Brevkasser: _____

Telefoner: _____

(højde 0,9 –1,2m)

Indvendige ramper: _____

Bredde: _____

Indvendige trapper:: _____

Bredde:

Trinhøjde (0,15m) _____

Grund:(0,3m) _____

Stødtrin: _____

Trappelifte: _____

Bredde(0,8) _____

Længde: (1,2) _____

Kapacitet (min 300 kg) _____

Døre

Bredde (0,77m) _____

Dørgreb: _____

5. Toiletter

Markeret handicaptoliet : _____

Fri åbning (0,77m) _____

Dørtrin (max 25mm) _____

Gulvareal (manøvre 1,5x1,5) _____

Gulvbelægning skridhæmmende: _____

Fald mod afløb: _____

Armstøtter: _____

Opklappelige: _____

Indbyrdes afstand(0,6m) _____

Højde(0,8m)_____

WC

Forkant 0,8 m fra bagvæg_____

Højde fra gulv (0,48 –0,5 m fra gulv til overkant af sæde)

Friplads til én side (0,9m)_____

Friplads fra forkant til modstående væg eller installationer (1,5m)

Håndvask tilgængelig for siddende_____

Håndvasks højde (overkant 0,78m over gulv)_____

Håndvasks friplads under (0,6m)_____

Sæbeholdere, håndklæder m.v betjeningshøjde (0,9 –1,2 m fra gulv)

Spejl benyttes af siddende og stående 80,9 – 1,9 m fra gulv)

Dørgreb nås fra kørestol

Højde fra gulv:_____

Andet:_____

Andre forhold:

Bilag 4

Trappeforløb i kirkebygninger

I drøftelserne i arbejdsgruppen vedrørende tilgængelighed i Folkekirken bygninger har det været nævnt, at det er en teologisk tradition, der ligger til grund for mange trappeforløb i kirkerne.

Skalalogi er betegnelsen for kundskaben om trapper, og blot en nødtørftig beskæftigelse hermed fører vidt omkring, også når det drejer sig om kirker.

Der er således tale om bibelske begrundelser for trappeanlæg, mest prægnant udtrykt i 1. Mosebogs (28,10-19) beretning om Jakobs drøm og himmelstigen. Denne himmelstige danner sandsynligvis baggrund for trappeanlæg i flere oldkristne kirkebygninger. Symbolikken er letfattelig: Der skabes i gudstjenesten forbindelse mellem himmel og jord. Den inkarnation (at Gud blev menneske), som evangeliet forkynder, får sit fysiske udtryk i trappen, der fører fra oven ned til den enkelte i menigheden. Det er således denne bevægelse, oppefra og nedefter, der er udgangspunktet.

Mange kirkebygninger blev i Middelalderen også hertillands opført i tilknytning til klostre, eller som en del af disse. Her har trappen den funktion, at der skabes adgang fra klostret til kirkebygningen ved et trappeforløb, således som det tydeligt kan ses i Løgumkloster Kirke.

Den middelalderlige sognekirkes adskillelse mellem kirkeskib og kor markeres imidlertid ofte ved et trappeanlæg. Trappen tjener her til adskillelse af det hellige område (koret) hvor messefejringen foregår og menighedens område (kirkeskibet) hvorfra menigheden modtager sakramentet, når præsten bevæger sig fra koret ned ad trappen til kirkeskibet.

Reformationen betyder, at denne adskillelse af kirkerummet ikke længere er har sin baggrund i en teologisk nødvendighed. Nu er det forkyndelsen af ordet, der sættes i forgrunden, og trappen mister sin teologiske betydning.

Efter Reformationen bærer de danske kirker i flere tilfælde dog vidnesbyrd om trapper, som ikke benyttes af menigheden, der kan være tale om verdslige trapper fører til herskabsstole eller pulpiter, hvor kirkeejeren havde sæde eller kirkelige trapper, f. eks til prædikestolen eller orgelpulpituret.

Man skal dog være opmærksom på, at der i 1600 tallet andetsteds i den europæiske kirkearkitektur opstår nye trappeanlæg, der i gudstjenesterummet skal understrege gudstjenestelederens særlige position, som oftest biskoppen eller paven. Berninis cathedra i Peterskirken i Rom er således et skjult trappeforløb, ad hvilket den nyvalgte pave bevæger sig for tage sæde på en tronstol, der er synlig for menigheden. Sådanne trapper findes i mange varianter, og flere danske kirker har lånt inspiration herfra.

Kirker opført i slutningen af 1800 tallet og begyndelsen af 1900 tallet er således ofte rigt udstyret med trapper, hvor den ovenfor nævnte teologiske tanke om formidlingen af ordet ovenfra kan ligge til grund. Der skal også gøres opmærksom på kirkebygninger med flere pulpitu-

rer, som f.eks. Christianskirken på Christianshavn, hvor adgangen til disse nødvendigvis må ske ad trapper.

Der er således tale om, at man skal undersøge grundigt, hvilke trappeforløb, der er tale om. Overvejes en trappe omlagt eller fjernet for at forøge tilgængeligheden i kirkerummet, skal det vurderes, om der er tale om en teologisk baggrund for trappen, idet det reformatoriske kirkerum i sig selv ikke nødvendigvis er anlagt med trapper, der besværliggør menighedens adgang. Der kan derimod være tale om, at der gør sig særlige kulturhistoriske og antikvariske hensyn gældende, når det skal vurderes, hvorvidt et trappeanlæg skal ændres i en dansk kirke.